

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра політології

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

**з дисципліни
«Політологія міжнародних відносин»**

рівень вищої освіти: другий (магістерський)

галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітні програма: «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

спеціалізація: _____

вид дисципліни: обов'язкова

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

1. Навчальний контент

Програма навчальної дисципліни «Політологія міжнародних відносин» складена відповідно до програми підготовки магістрів за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Мета викладання навчальної дисципліни: ознайомлення із основними теоретичними підходами і проблематикою сучасної політичної науки в сфері міжнародних відносин.

Основні завдання вивчення дисципліни: орієнтуватися в основних політологічних підходах та концепціях в сфері міжнародних відносин, надання базових знань для аналізу міжнародних політичних процесів, міжнародної політики та політичної складової в міжнародних відносинах.

Розділ 1. Структура і зміст політології міжнародних відносин

Тема 1. Міжнародні відносини в системі політичних наук.

Міждисциплінарний характер міжнародних відносин. Передумови і наслідки виокремлення міжнародних відносин із політичної науки після Першої світової війни. Політичний детермінізм політології в міжнародних відносинах. *Nation* – політично організована єдність (основний предмет політології міжнародних відносин). Міжнародні відносини як зовнішньополітичний вимір політичних процесів.

Тема 2. Політична система та міжнародні відносини.

Поняття політичної системи. Системний аналіз політичних процесів. Модель політичної системи Д. Істона та Г. Алмонда. Типологія політичних систем. Системний підхід як інструмент аналізу міжнародної політики. Взаємозалежність між типом політичної системи держави та її позицією в міжнародних відносинах. Зовнішньополітичний тиск на політичну систему держави.

Тема 3. Міжнародна політика та міжнародні відносини.

Сутність і роль міжнародної політики та її зв'язок із внутрішньою політикою. Політична специфіка міжнародних відносин. Суб'єкти міжнародної політики. Держава – головний суб'єкт міжнародної політики. Визначення держав сучасного за М. Вебером. Втрата державами монополії на суб'єктність в міжнародній політиці та міжнародних відносинах: передумови та наслідки. Міжнародні організації та корпорації як суб'єкти міжнародної політики другої половини ХХ початку ХХІ ст.

Тема 4. Світовий порядок та міжнародна безпека

Світовий порядок як категорія міжнародної політики Нового часу. Світовий порядок в історичній ретроспективі. Зміни в системі міжнародних відносин в 90-ті рр. XX ст. Проблеми становлення нового світового порядку. Поняття колективної безпеки та передумови її формування. Сучасні системи колективної безпеки їх стан і подальші перспективи. Ризики, виклики і загрози сучасній міжнародній безпеці.

Розділ 2. Політологічні теоретичні підходи до міжнародних відносин

Тема 5. Світ-системний аналіз.

Геоісторія Ф. Броделя. Світи-економіки і світи-імперії. Капіталістична Світ-система І. Валлерстайна. Країни ядра, напівпериферії і периферії капіталістичної Світ-системи. Гегемонія та цикли накопичення капіталу Дж. Аррігі. Сигнальна і термінальна кризи накопичення капіталу. Історичні етапи становлення Світ-системи. Сучасний стан і подальші перспективи розвитку Світ-системи. Світ-системний аналіз як інструмент дослідження міжнародної політики і міжнародних відносин.

Тема 6. Теорія раціонального вибору та інституційна теорія.

Передумови перенесення економічних методів в політичну науку в другій половині XX ст.. Теорія раціонального вибору в політології. Раціональні та егоїстичні суб'єкти в якості акторів політичного процесу. Теорія раціонального вибору в міжнародних відносинах. Теорія ігор як інструмент аналізу військових конфліктів і міжнародної політики. Держава як раціональний актор зовнішньополітичного процесу. Інституційна теорія в політології. Інститут раціонального вибору. Історичний інституціоналізм. Соціологічний інституціоналізм. Інститути як основні суб'єкти внутрішньої і зовнішньої політики.

Тема 7. Позитивістські теорії міжнародних відносин.

Загальна характеристика позитивістських теорій міжнародних відносин. Раціональне і обґрунтоване знання про природу міжнародних відносин. Суб'єкти і об'єкти міжнародних відносин об'єктивно існують. Реалізм у міжнародних відносинах. Лібералізм у міжнародних відносинах. Теорія глобалізація і необхідність демократизації. Марксизм у міжнародних відносинах. Міжкласовий антагонізм як визначальна особливість міжнародних відносин.

Тема 8. Постпозитивістські теорії міжнародних відносин.

Загальна характеристика постпозитивістських теорій міжнародних відносин. Переоцінка теоретичного спадку позитивістських теорій

міжнародних відносин. Критика раціональності щодо знання про природу міжнародних відносин. Суб'єкти і об'єкти міжнародних відносин об'єктивно не існують. Конструктивістський підхід до міжнародних відносин. Міжнародні відносини як соціальний конструкт. Конструктивістський підхід до міжнародних відносин А. Вендта. Критичні теорії міжнародних відносин. Теорія гегемонії в міжнародних відносинах Р. Кокса. Деконструкція гегемоністського дискурсу в міжнародних відносинах.

2. Плани семінарських занять, завдання для лабораторних робіт, самостійної роботи.

Тема 1. Міжнародні відносини в системі політичних наук.

План:

1. Міждисциплінарний характер міжнародних відносин.
2. Передумови і наслідки виокремлення міжнародних відносин із політичної науки після Першої світової війни.
3. Політичний детермінізм політології в міжнародних відносинах.
4. Міжнародні відносини як зовнішньополітичний вимір політичних процесів.

Завдання:

Студенти готують відповіді на запропоновані питання плану семінарського заняття. На семінарському занятті по черзі розглядається кожне питання семінарського заняття, під час відповіді на питання студенти повинні розкрити основний зміст питання, озвучити свою думку щодо обговорюваного матеріалу, за необхідністю навести приклади, бути готовим відповісти на питання викладача та студентів групи.

Тема 2. Політична система та міжнародні відносини.

План:

1. Поняття політичної системи. Системний аналіз політичних процесів.
2. Модель політичної системи Д. Істона та Г. Алмонда.
3. Типологія політичних систем.
4. Системний підхід як інструмент аналізу міжнародної політики.
5. Взаємозалежність між типом політичної системи держави та її позицією в міжнародних відносинах. Зовнішньополітичний тиск на політичну систему держави.

Завдання:

Студенти готують відповіді на запропоновані питання плану семінарського заняття. На семінарському занятті по черзі розглядається кожне питання семінарського заняття, під час відповіді на питання студенти повинні розкрити основний зміст питання, озвучити свою думку щодо обговорюваного матеріалу, за необхідністю навести приклади, бути готовим відповісти на питання викладача та студентів групи.

Тема 3. Міжнародна політика та міжнародні відносини.

План:

1. Сутність і роль міжнародної політики та її зв'язок із внутрішньою політикою. Політична специфіка міжнародних відносин.
2. Суб'єкти міжнародної політики.
3. Держава – головний суб'єкт міжнародної політики. Визначення держав сучасного за М. Вебером.
4. Втрата державами монополії на суб'єктність в міжнародній політиці та міжнародних відносинах: передумови та наслідки.
5. Міжнародні організації та корпорації як суб'єкти міжнародної політики другої половини ХХ початку ХХІ ст.

Завдання:

Студенти готують відповіді на запропоновані питання плану семінарського заняття. На семінарському занятті по черзі розглядається кожне питання семінарського заняття, під час відповіді на питання студенти повинні розкрити основний зміст питання, озвучити свою думку щодо обговорюваного матеріалу, за необхідністю навести приклади, бути готовим відповісти на питання викладача та студентів групи.

Тема 4. Світовий порядок та міжнародна безпека

План:

1. Світовий порядок як категорія міжнародної політики Нового часу.
2. Світовий порядок в історичній ретроспективі.
3. Зміни в системі міжнародних відносин в 90-ті рр. ХХ ст.
4. Проблеми становлення нового світового порядку.
5. Поняття колективної безпеки та передумови її формування. Сучасні системи колективної безпеки їх стан і подальші перспективи.
6. Ризики, виклики і загрози сучасній міжнародній безпеці.

Завдання:

Студенти готують відповіді на запропоновані питання плану семінарського заняття. На семінарському занятті по черзі розглядається кожне питання семінарського заняття, під час відповіді на питання студенти повинні розкрити основний зміст питання, озвучити свою думку щодо обговорюваного матеріалу, за необхідністю навести приклади, бути готовим відповісти на питання викладача та студентів групи.

Тема 5. Світ-системний аналіз.

План:

1. Загальна характеристика Світ-системного аналізу.
2. Капіталістична Світ-система І. Валлерстайна. Країни ядра, напівпериферії і периферії капіталістичної Світ-системи.

3. Гегемонія та цикли накопичення капіталу Дж. Аррігі. Сигнальна і термінальна кризи накопичення капіталу.
4. Історичні етапи становлення Світ-системи. Сучасний стан і подальші перспективи розвитку Світ-системи.
5. Світ-системний аналіз як інструмент дослідження міжнародної політики і міжнародних відносин.

Завдання:

Студенти готують відповіді на запропоновані питання плану семінарського заняття. На семінарському занятті по черзі розглядається кожне питання семінарського заняття, під час відповіді на питання студенти повинні розкрити основний зміст питання, озвучити свою думку щодо обговорюваного матеріалу, за необхідністю навести приклади, бути готовим відповісти на питання викладача та студентів групи.

Тема 6. Теорія раціонального вибору та інституційна теорія.

План:

1. Теорія раціонального вибору в політології. Раціональні та егоїстичні суб'єкти в якості акторів політичного процесу.
2. Теорія раціонального вибору в міжнародних відносинах. Теорія ігор як інструмент аналізу військових конфліктів і міжнародної політики. Держава як раціональний актор зовнішньополітичного процесу.
3. Інституційна теорія в політології.
4. Інститут раціонального вибору. Історичний інституціоналізм. Соціологічний інституціоналізм.
5. Інститути як основні суб'єкти внутрішньої і зовнішньої політики.

Завдання:

Студенти готують відповіді на запропоновані питання плану семінарського заняття. На семінарському занятті по черзі розглядається кожне питання семінарського заняття, під час відповіді на питання студенти повинні розкрити основний зміст питання, озвучити свою думку щодо обговорюваного матеріалу, за необхідністю навести приклади, бути готовим відповісти на питання викладача та студентів групи.

Тема 7. Позитивістські теорії міжнародних відносин.

План:

1. Загальна характеристика позитивістських теорій міжнародних відносин.
2. Реалізм у міжнародних відносинах.
3. Лібералізм у міжнародних відносинах. Теорія глобалізація і необхідність демократизації.
4. Марксизм у міжнародних відносинах. Міжкласовий антагонізм як визначальна особливість міжнародних відносин.

Завдання:

Студенти готують відповіді на запропоновані питання плану семінарського заняття. На семінарському занятті по черзі розглядається кожне питання семінарського заняття, під час відповіді на питання студенти повинні розкрити основний зміст питання, озвучити свою думку щодо обговорюваного матеріалу, за необхідністю навести приклади, бути готовим відповісти на питання викладача та студентів групи.

Тема 8. Постпозитивістські теорії міжнародних відносин.

План:

1. Загальна характеристика постпозитивістських теорій міжнародних відносин. Переоцінка теоретичного спадку позитивістських теорій міжнародних відносин.
2. Конструктивістський підхід до міжнародних відносин. Міжнародні відносини як соціальний конструкт.
3. Критичні теорії міжнародних відносин. Деконструкція гегемоністського дискурсу в міжнародних відносинах.

Завдання:

Студенти готують відповіді на запропоновані питання плану семінарського заняття. На семінарському занятті по черзі розглядається кожне питання семінарського заняття, під час відповіді на питання студенти повинні розкрити основний зміст питання, озвучити свою думку щодо обговорюваного матеріалу, за необхідністю навести приклади, бути готовим відповісти на питання викладача та студентів групи.

3. Питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти, для контрольних робіт, передбачених навчальним планом, після атестаційного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни:

Не передбачено.

4. Перелік питань до заліку

1. Передумови і наслідки виокремлення міжнародних відносин із політичної науки після Першої світової війни.
2. Nation – політично організована єдність (основний предмет політології міжнародних відносин).
3. Політичний детермінізм політології в міжнародних відносинах.
4. Поняття політичної системи.
5. Системний аналіз політичних процесів.
6. Модель політичної системи Д. Істона.
7. Модель політичної системи Г. Алмонда.
8. Системний підхід як інструмент аналізу міжнародної політики.
9. Сутність і роль міжнародної політики та її зв'язок із внутрішньою політикою.
10. Суб'єкти міжнародної політики.
11. Держава – головний суб'єкт міжнародної політики.

12. Втрата державами монополії на суб'єктність в міжнародній політиці та міжнародних відносинах: передумови та наслідки.
13. Міжнародні організації та корпорації як суб'єкти міжнародної політики другої половини ХХ початку ХХІ ст.
14. Світовий порядок як категорія міжнародної політики Нового часу.
15. Світовий порядок в історичній ретроспективі.
16. Зміни в системі міжнародних відносин в 90-ті рр. ХХ ст.
17. Проблеми становлення нового світового порядку.
18. Поняття колективної безпеки та передумови її формування.
19. Сучасні системи колективної безпеки їх стан і подальші перспективи.
20. Ризики, виклики і загрози сучасній міжнародній безпеці.
21. Загальна характеристика Світ-системного аналізу.
22. Капіталістична Світ-система І. Валлерстайна.
23. Гегемонія та цикли накопичення капіталу Дж. Аррігі.
24. Сигнальна і термінальна кризи накопичення капіталу (Дж. Аррігі)
25. Історичні етапи становлення Світ-системи.
26. Сучасний стан і подальші перспективи розвитку Світ-системи.
27. Світ-системний аналіз як інструмент дослідження міжнародної політики і міжнародних відносин.
28. Загальна характеристика теорії раціонального вибору в політології.
29. Держава як раціональний актор зовнішньополітичного процесу.
30. Теорія раціонального вибору в міжнародних відносинах.
31. Загальна характеристика інституційної теорії в політології.
32. Інститути як основні суб'єкти внутрішньої і зовнішньої політики.
33. Загальна характеристика позитивістських теорій міжнародних відносин.
34. Загальна характеристика реалізм у міжнародних відносинах.
35. Загальна характеристика лібералізму у міжнародних відносинах.
36. Загальна характеристика марксизму у міжнародних відносинах.
37. Загальна характеристика постпозитивістських теорій міжнародних відносин.
38. Конструктивістський підхід до міжнародних відносин.
39. Критичні теорії міжнародних відносин.
40. Теорія гегемонії в міжнародних відносинах Р. Кокса.

5. Рекомендована література

Основна література

1. Шергін С. О. Політологія міжнародних відносин : навч. посіб. / С. О. Шергін. – К. : Дипломатична академія України при МЗС України, 2013. – 204 с.
2. Шергін С. О. Парадигмальна еволюція в політології міжнародних відносин /С. О. Шергін// Освіта регіону. – 2012. –№1. – С. 132-146.
3. Goldstein J. S. International relations, 2006-2007 Edition / Joshua S. Goldstein, Jon C. Pevehouse. - New York : Pearson Longman, 2007. - 597 p.
4. Мухаев Р. Т. Геополитика: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Государственное и муниципальное управление», «Регионоведение», «Политология», «Международные отношения» / Р. Т. Мухаев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010 – 839 с.
5. Алексеева Т. А. Современная политическая мысль (XX-XXI вв.): Политическая теория и международные отношения / Т. А. Алексеева. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Издательство «Аспект-Пресс», 2018 – 623 с.

6. Політологія : [навч. посіб. для вузів / упоряд. та ред. М. І. Сазонов] / М. І. Сазонов. — Харків : Фоліо, 1998. — 735 с.
7. Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / [за заг. ред. В. Бакірова, М. Сазонова]. — Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. — 576 с.
8. Бебик В. М. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : [навч. посіб.] / Бебик В. М., Шергін С. О., Дегтерьова Л. О. — К. : Університет „Україна”, 2006. — 208 с.
9. Теория политики: Учебное пособие / Под ред. Б. А. Исаева. — СПб.: Питер, 2008. — 464 с.
10. Мухаев Р.Т. Политология: учеб. для студентов вузов / Р.Т. Мухаев. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. — 495 с.
11. Ачкасов В. А., Ланцов С. А. Мировая политика и международные отношения: Учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. — М.: Аспект Пресс, 2011. — 480 с.

Допоміжна література

1. Бринолфссон Э. Новый мировой порядок /Э. Бринолфссон, Э. Макафи, М. Спенс. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа до ресурсу: <https://hvylyya.net/analytics/society/novy-j-mirovoj-poryadok.html>
2. Валлерстайн И. Миросистемный анализ: Введение / И. Валлерстайн. — М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. — 248 с.
3. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / И. Валлерстайн; пер. с англ. П. М. Кудюкина. — СПб. : Издательство «Университетская книга», 2001. — 416 с.
4. Вебер М. Господарство і суспільство: нариси соціології розуміння / М. Вебер; з нім. пер. М. Кушнір. — К.: Вид. дім «Всесвіт», 2012. — 1112 с.
5. Арриги Д. Адам Смит в Пекине: Что получил в наследство XXI век. /Д. Арриги; пер. с англ. Т.Б. Менская. — М.: Институт общественного проектирования, 2009. — 456 с.
6. Арриги Д. Долгий двадцатый век. Деньги, власть и истоки нашего времени /Д. Арриги; пер. с англ. А. Смирнова и Н. Эдельмана. — М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. — 472 с.
7. Калдор М. Новые и старые войны: организованное насилие в глобальную эпоху / М. Калдор; пер. с англ. А. Апполонова, М. Дондуковскогo; ред. перевода А. Смирнов, В. Софронов.. — М.: Изд-во Института Гайдара, 2015. — 416 с.
8. Кревельд М. Расцвет и упадок государства / М. ван Кревельд. — М.: ИРИСЭН, 2006. — 544 с.
9. Макарычев А. Суверенитет, власть и политическая субъектность: две линии критической теории / А. Макарычев. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа до ресурсу <https://cyberleninka.ru/article/n/suverenitet-vlast-i-politicheskaya-subektnost-dve-linii-kriticheskoy-teorii/viewer>
10. Манн М. Власть в XXI столетии: беседы с Джоном А. Холлом [Текст] / М. Манн. — М.: Изд. Дом Высшей школы экономики, 2014. — 208с.
11. Романенко Ю. Угроза глобальной войны: движущие силы, противоборствующие коалиции и перспективы Украины / Ю. Романенко. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа до ресурсу: <http://hvylyya.net/interview/geopolitics2/ugroza-globalnoj-vojnny-dvizhuschie-sily-protivoborstvujuschie-koalitsii-i-perspektivy-ukrainy.html>
12. Тешке Б. Миф о 1648 годе: класс, геополитика и создание современных международных отношений/ Б. Тешке. — М.: Изд. дом. Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2011. — 416 с.
13. Уолтц К. Человек, Государство и Война: теоретический анализ / К. Уолтц //Теория международных отношений: Хрестоматия / Под ред. П. А. Цыганкова. — М.: Гардарики, 2002. — С. 93 – 110.

14. Фридман Дж. Горячие точки. Геополитика, критика и будущее мира / Дж. Фридман. – СПб.: Питер, 2016. – 400 с.
15. Хардт М. Империя / М. Хардт, А. Негри. – М.: Праксис, 2004 – 440 с.
16. Хардт М. Множество: война и демократия в эпоху империи / М. Хардт, А. Негри. – М.: Культурная революция, 2006. – 559 с.
17. Дарден К. Целостность коррумпированных государств: взяточничество как неформальный институт управления / К. Дарден // Прогнозис. – 2009. — № 2. – С. 109—134.
18. Крауч К. Постдемократия / К. Крауч. – М.: Изд. дом. Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – 192 с.
19. Норт Д. Насилие и социальные порядки. Концептуальные рамки для интерпретации письменной истории человечества / Д. Норт, Д. Уоллис, Б. Вайнгаст. – М.: Изд. Института Гайдара, 2011. – 480 с.
20. Рыженков С. Локальные режимы и «вертикаль власти» /С. Рыженков – [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://magazines.russ.ru/nz/2010/2/ry6.html>

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет Міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Освітня програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Семестр 1-й
Форма навчання денна
Рівень вищої освіти - другий (магістерський)
Навчальна дисципліна: Політологія міжнародних відносин

ЗАЛІКОВЕ ЗАВДАННЯ № 1

1. (13 балів)
2. (14 балів)
3. (13 балів)

Затверджено на засіданні кафедри
міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки
протокол № 1 від “26” 08 2020 р.

Завідувач кафедри _____ (Л.В. Новікова)

підпис

Екзаменатор _____ (О.С. Гайко)

підпис